
Pitripakshasya Tattvikavivechanam

ಪಿತ್ರಪಕ್ಷಸ್ಯ ತಾತ್ವಿಕವಿವೇಚನಂ

Document Information



Text title : Pitripakshasya Tattvika Vivechanam

File name : pitRRipakShasyatAttvikavivechanam.itx

Category : misc, article, pradIptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : October 15, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 15, 2026

sanskritdocuments.org

ಪಿತ್ತಪಕ್ಷಸ್ಯ ತಾತ್ವಿಕವಿವೇಚನಂ



“ಜಿಂದಾ ಬಾಪ ಕೋಈ ನಾ ಪೂಜೇ,

ಮರೇ ಬಾದ ಪುಜವಾಯಾ .

ಮುಟ್ಟೇ ಭರ ಚಾವಲ ಲೇಕೇ,

ಕೌವೇ ಕೋ ಬಾಪ ಬನಾಯಾ ..” (ಕಬೀರಭಜನಾವಲೀ)

ಕಬೀರದಾಸಸ್ಯ ದೋಹಾ ಪಿತ್ತಶ್ರಾದ್ಧಃ, ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಕರ್ಮಕಾಂಡಃ ತಥಾ ಬಾಹ್ಯಾಚಾರಪ್ರಧಾನಧಾರ್ಮಿಕಮಾನ್ಯತಾನಾಂ ಆಲೋಚನಾಂ ಕರೋತಿ . ಅಸ್ಯ ಮೂಲಭಾವಃ ಕೇವಲಂ ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮಣಃ ನಿಷೇಧಃ ನ, ಅಪಿತು ಜೀವಿತೇ ಮಾತಾಪಿತೃಣಃ ಅವಹೇಲನಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಂ ತೇಷಾಂ ನಾಮ್ನಾ ಕರ್ಮಕಾಂಡಸ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಂ ಕಿಯತ್ ಸಾರ್ಥಕಂ? ಇತಿ ನೈತಿಕ-ದಾರ್ಶನಿಕಪ್ರಶ್ನಸ್ಯ ಉತ್ಥಾಪನಂ ಅಸ್ತಿ .

ಅತ್ರ ಕಬೀರಃ ಪ್ರಥಮಂ ಜೀವತ್-ಪಿತ್ತಸೇವಾ ತಥಾ ಮೃತ-ಪಿತ್ತಪೂಜಾ ಇತ್ಯೇತಯೋಃ ವಿರೋಧಾಭಾಸಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ಜೀವನ್ ಪಿತಾ ಯದಾ ಸ್ನೇಹಂ, ಸಮ್ಮಾನಂ, ಸೇವಾ ಚ ಅಪೇಕ್ಷತೇ, ತದಾ ತಸ್ಯ ಉಪೇಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ; ಕಿಂತು ಮೃತ್ಯುನಂತರಂ ತಸ್ಯ ನಾಮ್ನಾ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ಆಡಂಬರೇಣ ಸಂಪಾದ್ಯಂತೇ . ಕಬೀರಸ್ಯ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಏಷಃ ವ್ಯವಹಾರಃ ಧಾರ್ಮಿಕತಾಯಾಃ ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಅವಹೇಲನಸ್ಯ ನಿರ್ದರ್ಶನಂ ಅಸ್ತಿ .

“ಜಿಂದಾ ಬಾಪ ಕೋಈ ನಾ ಪೂಜೇ” ಇತ್ಯನೇನ ಜೀವಿತಜನಸೇವಾಯಾಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ ಉದ್ಘಾಟ್ಯತೇ . ಕಬೀರಮತಸ್ಯ ಮೂಲಭೂತಃ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ ಅಸ್ತಿ ಯತ್ ಧರ್ಮಃ ಕೇವಲಂ ಮಂದಿರ-ಮಸ್ಜಿದ್-ತೀರ್ಥ-ಕರ್ಮಕಾಂಡೇಷು ನಿಹಿತಃ ನ, ಅಪಿತು ಜೀವಮಾತ್ರೇ ದಯಾ, ಪ್ರೇಮ, ಸೇವಾ, ಸದಾಚಾರಃ ಚ ವಾಸ್ತವಿಕಧರ್ಮಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ . ಅತಃ ಯಃ ಪುತ್ರಃ ಜೀವಂತಂ ಪಿತರಂ ನ ಸಮ್ಮಾನಯತಿ, ತಸ್ಯ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಂ ಕೃತೇನ ಕರ್ಮಕಾಂಡೇನ ಪಿತ್ತಭಕ್ತೇಃ ವಾಸ್ತವಿಕತಾ ಸಿದ್ಧಾ ನ ಭವತಿ . ದ್ವಿತೀಯಪಂಕ್ತೌ-

“ಮರೇ ಬಾದ ಪುಜವಾಯಾ”

ಇತಿ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಕರ್ಮಕಾಂಡಸ್ಯ ಔಪಚಾರಿಕತಾಯಾಃ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಂಗ್ಯಂ ಅಸ್ತಿ . ಕಬೀರಃ ಧಾರ್ಮಿಕಕರ್ಮಣಃ ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧ್ಯಾ ಸಹ ಸಂಬಂಧಂ ಸ್ಥಾಪಯತಿ .

ಕೇವಲಂ ಪರಂಪರಯಾ, ಲೋಕಾಚಾರವಶಾತ್ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕಪ್ರತಿಷ್ಠಾರ್ಥಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಕರ್ಮ ಯದಿ ಕರುಣಾ, ಪ್ರೇಮ, ಕೃತಜ್ಞತಾ, ಆತ್ಮಬೋಧಶ್ಚ ನ ಜನಯತಿ, ತರ್ಹಿ ತಸ್ಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಮೂಲ್ಯಂ ನ್ಯೂನಮೇವ ಭವತಿ .

ಅಂತಿಮದ್ವಿಪದೀ-

“ಮುಟ್ಟೀ ಭರ ಚಾವಲ ಲೇಕೇ,

ಕೌವೇ ಕೋ ಬಾಪ ಬನಾಯಾ .”

ಅತ್ರ “ಕಾಕಃ” ಪ್ರತೀಕರೂಪೇಣ ಪ್ರಯುಕ್ತಃ . ಶ್ರಾದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಂ ಕಾಕಸ್ಯ ಪಿತ್ತಪ್ರತಿನಿಧಿರೂಪೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ಲೋಕವಿಶ್ವಾಸೇಷು ದೃಶ್ಯತೇ . ಕಬೀರಃ ತಸ್ಯ ಪ್ರತೀಕಸ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮೇನ ಪ್ರಶ್ನಂ ಕರೋತಿ-ಕೇವಲಂ ಕಾಕಾಯ ಅನ್ನದಾನಂ ಕೃತ್ವಾ ಮೃತಪಿತುಃ ಪ್ರತಿ ವಾಸ್ತವಿಕಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸಂಪನ್ನಂ ಭವತಿ ಕಿಂ? ಯದಿ ಜೀವಿತಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಪಿತಾ ಪ್ರೇಮ-ಸಮ್ಮಾನ-ಸೇವಾಭ್ಯಾಂ ವಂಚಿತಃ, ತರ್ಹಿ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಂ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕಕರ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತಾಯಾಃ ಪೂರ್ಣಪ್ರತಿಸ್ಥಾಪನಂ ಕಥಂ ಭವೇತ್?

ಕಬೀರಸ್ಯ ದಾರ್ಶನಿಕದೃಷ್ಟಿಃ

ಅಸ್ಯ ಪದ್ಯಸ್ಯ ಅಂತರ್ನಿಹಿತಂ ತತ್ತ್ವಂ ತ್ರಿಧಾ ಅವಗಂತುಂ ಶಕ್ಯತೇ-

ಕರ್ಮಕಾಂಡಸ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ - ಧರ್ಮಸ್ಯ ಮೂಲ್ಯಂ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ನ, ಅಪಿತು ತಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠಸ್ಥಿತೇ ಪ್ರೇಮ್ನಿ, ಶ್ರದ್ಧಾಯಾಂ, ಕರುಣಾಯಾಂ ಚ ಅಸ್ತಿ .

ಜೀವಸೇವಾಯಾಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ - ಜೀವಿತಮಾತಾಪಿತೃಣಃ ಸೇವಾ, ಸಮ್ಮಾನಃ, ಪಾಲನಂ ಚ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಕರ್ಮಕಾಂಡಾತ್ ಅಧಿಕಂ ಸಾರ್ಥಕಂ . ಕಬೀರಸ್ಯ ನಿರ್ಗುಣಭಕ್ತಿಪರಂಪರಾಯಾಂ ಈಶ್ವರಾನುಭವಃ ಜೀವಿತಮಾನವಸ್ಯ ಪ್ರೇಮಸೇವಯಾ ಸಂಬಂಧಃ .

ರೂಢಿಕರ್ಮಣಾಂ ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕಂ ಪರೀಕ್ಷಣಂ - ಕಬೀರಃ ಸರ್ವಾನ್ ಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ ಕೇವಲಂ ಪರಂಪರಾಗತತ್ವಾತ್ ಸ್ವೀಕರೋತಿ ಇತಿ ನಃ ಸಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಸ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕಾಚಾರಸ್ಯ ತತ್ತ್ವತಃ ಪರೀಕ್ಷಣಂ ಇಚ್ಛತಿ . ಯತ್ ಆಚರಣಂ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಅಂತಃಕರಣಂ ಶುದ್ಧಂ ನ ಕರೋತಿ, ಪ್ರೇಮಂ ನ ವರ್ಧಯತಿ, ಸದಾಚಾರಂ ನ ಜನಯತಿ, ತತ್ ಕೇವಲಂ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರರೂಪಂ ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ .

ಅತಃ ಅಸ್ಯ ಪದ್ಯಸ್ಯ ಮೂಲಸಂದೇಶಃ “ಮೃತಸ್ಯ ನಾಮ್ನಾ ಕರ್ಮಕಾಂಡಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಜೀವತಃ ಪ್ರತಿ ಪ್ರೇಮ-ಸೇವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ” ಇತಿ . ಕಬೀರಃ ಶ್ರಾದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಃ ಐತಿಹಾಸಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿವರಣಂ ನ ಪ್ರಸ್ತುತಯತಿ, ಅಪಿತು ತಸ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮೇನ

ಧರ್ಮಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯರೂಪಂ ತಥಾ ಆಂತರಿಕತತ್ವಂ ಇತ್ಯೇತಯೋಃ ಭೇದಂ ಸ್ಪಷ್ಟಯತಿ

ನಿಷ್ಕರ್ಷಃ

ಕಬೀರಸ್ಯ ವ್ಯಂಗ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಕೇವಲಂ ಕಾಕಭೋಜನಂ ವಾ ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮ ವಾ ನಾಸ್ತಿ . ತಸ್ಯ ವಾಸ್ತವಿಕಂ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಆಡಂಬರಪ್ರಧಾನಧಾರ್ಮಿಕತಾ ಅಸ್ತಿ . ಜೀವಿತೇ ಪಿತುಃ ಸೇವಾ ನ ಕೃತಾ ಚೇತ್ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಂ ಕೃತಾ ಔಪಚಾರಿಕಪೂಜಾ ನೈತಿಕದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಅಪೂರ್ಣಾ ಭವತಿ . ಅತಃ ಕಬೀರಸ್ಯ ಸಂದೇಶಃ-

ಜೀವಿತಸ್ಯ ಸಮ್ಮಾನಃ, ಸೇವಾಭಾವಃ, ಪ್ರೇಮ, ಕರುಣಾ ಚ ವಾಸ್ತವಿಕಧರ್ಮಸ್ಯ ಆಧಾರಾಃ; ಕೇವಲಂ ಮೃತ್ಯೋತ್ತರಕರ್ಮಕಾಂಡಃ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪಂ ನ ಭವತಿ . ಇತಿ .

- ಪ್ರೋ. ಪ್ರದೀಪ್ತಕುಮಾರನಂದಃ (ಸೇವಾನಿವೃತ್ತ)

ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥಸಂಸ್ಕೃತವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಃ, ಪುರೀ

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orisa pknanda65 at gmail.com

Retd.Head, Dept.of Sarvadarshan

SJSV,Puri

Pitripakshasya Tattvikavivechanam

pdf was typeset on October 15, 2026

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

